

ספר מבוא התלמוד לרבי שמואל הנגיד ז"ל ~ א ~

אמר המחבר התלמוד נחלק לשני חלקים משנה ופירוש המשנה.

המשנה היא הנקראת תורה שבע"פ והיא יסוד התורה שהעתיק ממשנה רבינו ע"ה עד ימי רבינו הקדוש ע"ה והוא רבי יהודה הנשיא [ונקרא קדוש שמימיו לא חבנים ידו מן האבנט ולמטה] (שבת ק"ח ב) כי כתבה למען תעמוד ימים רבים פן תשכח מלב הקוראים ותאבד. והפירוש הזה יתחלק גם הוא לשני חלקים.

הא' הלכה מקוימת.

המקוימת היא שלמודו מפי מרע"ה ומשה מפי הגבורה בין שתהא דברי יחיד בין שתהא דברי רבים כמו שאפרש במקומו וכמו כן וחב' הלכה דחוייה.

המחלוקת הדחוייה היא שלא נעתקה (מגמור) מקויים בין שתהא דברי יחיד או דברי רבים. ואם יטעון הטוען למה כתב רבינו הקדוש ע"ה דברים שאינם הלכה והלא מוטב לכתוב דבר הלכה. תוכל להשיבו כי החכמים הקדמונים כל אחד ואחד העתיק לנפשו מה שלמד בין דבר שהוא הלכה בין שאינו הלכה. וכשבא רבינו הקדוש להעתיק הוצרך לכתוב אותן הדברים שאינם הלכה כדי שלא יהא רשות למי שלמד מהם לומר כך וכך למדתי מפי פלוני ופלוני. ואם יאמר. ושיבוהו שאינה הלכה מקוימת. וכן אחז"ל במסכת עדיות (פ"א) למה הוזכרו דברי יחיד בין דברי רבים לבטלה שאם יבא אדם ויאמר כך וכך שמעתי יאמרו לו מאיש פלוני שמעת כלומר ואינה הלכה:

והחלק הב' משני החלקים של פירוש המשנה (והוא הגמרא) יתחלק לכ"א חלקים ואלו הן.

תוספתא. וברייטא. פירוש. שאלה. ותשובה. וקושיא. ופירוק. ותיובתא. וסיוע. ורמיה. והתקפתא. והצרכה ומעשה. ושמעיתא. וסוגיא. והלכה. ותיקן. והגדה. והוראה. ושיטה. ושנוי.:

ספר מבוא התלמוד לרבי שמואל הנגיד ז"ל ~ ב ~

א	הוא שיוור המשנה. וסימנה תנא. וכשתבא בעקבי המשנה היא חלכה מקוימת:	התוספתא
ב	כל הספרים שהעתיקו הקדמונים אחר המשנה כמו משנת רבי חייא ומשנת ר' אושעיא ומשנת ר' אליעזר בן יעקב ומכילתא דר' ישמעאל ואותיות דר"ע: ותורת כהנים הוא ספרא והוא ס' ויקרא לבד: וספרי במדבר סיני ואלה הדברים וכיוצא בהם. וסימן הברייתא ת"ר. ותני חדא. ותניא אידך. ומה שלא נחלקו עליו מכל הדברים האלה היא חלכה מקוימת ומה שנחלקו עליו חלק בו אחר פסק החלכה:	והברייתא
ג	הוא הבא בעקבי המשנה להבין עניני המשנה כשיבא עליו מאי כך יבא הפירוש עליו:	ופירוש
ד	הוא בעיא. ממנה שהיא שאלת קהל לקהל וסימנה איבעיא להר. וממנה שאלת קהל מן יחיד והיא בעו מיניה. וממנה מיוחד ליחיד והיא בעא מיניה וחלכה בשאלה לפי התשובות:	ושאלה
ה	היא באה על השאלות האלה ותתקיים לפי פסק החלכה:	תשובה
ו	היא המחלוקת הבא על השמועות ולא יחלוק החולק בחלכה מקוימת. ואם היה החולקים לרבים הסימן מיתיבי. ואם ליחיד איתיביה:	הקשיא
ז	הוא פירוש הקשיא וכשלא נחלקו היא חלכה מקוימת:	והפירוק
ח	היא מבטלת החלכה בראיה ברורה וחלכה כפי חזק ראיית התיובתא:	ותיובתא
ט	הוא הבא לחזק החלכה ולקיימה לחיותה חלכה מקוימת מוחזקת וסימנה לימא מסייע ליה:	והסיוע
י	היא הבאה [שלא] לקיים שני ענינים והסימן ורמינהי:	ורמיה
יא	היא הבאה לקיים שני ענינים והם צריכא:	וההצרכה
יב	הוא מענין הקשיא והיא לאמוראים והם האחרונים וסימנה מתקיף לה רבי פלוני וחלכה בזה וכמו המיתיבי ואיתיביה:	וההתקפתא
יג	הוא הבא על החלכה והמעשה יעשה על החלכה ותתקיים:	ומעשה
יד	הוא שם כל חלכה שתבא בענין תורה ולא בדבר אחר:	ושמעתתא
טו	היא קריאת הגמרא על בוריו ושאלותיו ותשובותיו:	וסוגיא
טז	כשיחלוקו בשום דבר חלכה הוצרכו לומר חילכתא כך וכך:	וחלכתא
יז	בספק שיסתפק התלמוד בשום דבר חלכה ואין יודע להשיב עליו ותשאר החלכה בספק אם הוא בענין ממון לקולא ואם הוא בענין איסור להומרא והממון המוטל בספק חולקים אותו בעלי הדין בשוה ויא' המוציא מחבירו עליו הראיה ודבר איסור והיתר כשיבא בספק חזק יעמידהו על האיסור:	ותיקן
יח	הוא כשיחלוקו על שום חכם וישנה כדי להוציא עצמו מן המחלוקת ולקיים את דבריו. וצריך החולק על המשנה לקיים את דבריו בראיה ברורה. וסימן השנוי הא מני ר' פלוני היא:	שנוי
יט	הוא כל פי' שיבא בתלמוד על שום ענין שלא יהיה מצוה זו היא הגדה ואין לה ללמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת. ויש לה לדעת שכל מה שקיימו חז"ל חלכה בענין מצוה שהיא מפי משה רבינו ע"ה שקבל מפי הגבורה אין לה לחסוף עליו ולא לגרוע ממנו. אבל מה שפירשו בפסוקים כל אחד כפי מה שנזדמן לו ומה שראה בדעתו ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים האלו לומדים אותם והשאר אין סומכין עליהם:	והגדה
כ	היא השמועה שנתחדשה לחכמים בקהלות ומדרשות בענין מצוה והיא נקראת הוראה:	הוראה
כא	היא קהלת חכמים שאין חלכה כמותם כשיאמרו ר' פלוני ורבי פלוני כולחו סבירא להו. וכן כל כח"ג שיטה ואין חלכה כחד מהם ויש לה לדעת שהתלמוד נחתם בימי רבינא ורב אשי והם למדונו הסודות הללו וכיוצא בהם:	ושיטה

ספר מבווא התלמוד לרבי שמואל הנגיד ז"ל ~ ג ~

מהלוקת התנאים יחיד ורבים הלכה כרבים:

מהלוקת דמתניתין ואח"כ סתם הלכה כסתם.

סתם ואחר כך מהלוקת אין הלכה כסתם וחני מילי בחדא מסכתא אבל בתרתי לא אמרינן:

מהלוקת בברייתא וסתם משנה הלכה כסתם משנה

מהלוקת במתניתין וסתם בברייתא אין הלכה כסתם דברייתא. והיינו דאמרינן אם רבי לא שנאה רבי חייא מניין לו:

סתם מתניתין ר"מ.

סתם תוספתא רבי נחמיה.

סתם ספרא רבי יהודה.

סתם ספרי רבי שמעון.

וכולחו אליבא דרבי עקיבא שתלמודיו היו:

רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה.

ר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי.

רבי מאיר ורבי שמעון הלכה כרבי שמעון.

רבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב הלכה כראב"י. משנת ראב"י קב ונקי.

יש אומרים רבי נתן.

אחרים רבי מאיר.

כל מקום ששנה רבי שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו. חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה

רבי בכל מקום הלכה כמותו מחברו

רבי ורשב"א הלכה כרבי.

רבי ורבי יוסי בר' יהודה הלכה כרבי.

רבי ורבי ישמעאל ברבי יוסי הלכה כרבי.

ובזמן שאמר בשם אביו הלכה כאביו.

רבי ורשב"ג הלכה כרשב"ג.

כל מקום ששנה רבי שמעון ב"א [כלא] מהלוקת הלכה כמותו.

רבי ור' יהודה הלכה כרבי.

רבי ור"מ הלכה כרבי.

רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע.

רבי אליעזר ור' גמליאל הלכה כר"ג ואין הלכה כתלמודי רבי אליעזר חוץ משמונה הלכות.

ב"ש וב"ה הלכה כב"ה חוץ מששה דברים שאמרו חכמים לא כדברי זה ולא כדברי זה ושלשה שהלכה כבית שמאי.

כל מקום שנאמר בד"א מאימתי ובזמן באמת הלכה למשה מסיני ואין למדין לא מפי משנה ולא מפי תלמוד בזמן שהלכה בצידה אבל בזמן שאינה בצידה מפי תלמוד הלכה היא.

ומהלוקת האמוראים רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני:

והתנאים הם מעתיקי המשנה וקוראים אותם תנא.

רב חסדא ורב חונא הלכה כרב חונא רב ששת ורב נחמן הלכה כרב ששת באיסורי וכרב נחמן בדיני.

ובכל מקום [אין] הלכה כתלמיד במקום הרב.

קמאי ובתראי שחולקין הלכה כבתראי [מאביי ורבא ואילך].

רב יהודה ורבה הלכה כרב יהודה

רבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ מוג' הלכות.

רב אחא ורבינא הלכה כרבינא חוץ מוג' אומצא ביעי ומיזרקו.

ובתראי שהברו התלמוד הם רב אשי ורבינא וסיעתם ובימיהם נחתם התלמוד.

מור בר רב אשי הלכה כמותו בזמן שאין מהלוקת לרבו:

כל היכא דאיכא [והא] איתמר והא תנן תנן ורמינהו והתניא קושיא היא ולפרוכי קאתי.

וכל היכא דאיתמר תיובתא דרבי פלוני תיובתא אין הלכה כמותו:

ותיובתא שבירה היא כמו חכם ששובר דבריו וכל היכא דאיכא מופנה או לא מופנה ר"ל פנוי הוא פסוק זה או לא.

כל מהלוקת שלא חייב המחלוקת במעשה אלא בדעת לבד לא נגדור בו הלכה כפלוגי: